

БІЗНЕС ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

УДК 657.1:657.37

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-5.27>

Воськало В.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»

Воськало Н.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ
МЕТОДУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У статті розглянуто теоретичні аспекти ведення бухгалтерського обліку складових інтелектуального капіталу через призму методичних прийомів, таких як документування, інвентаризація, оцінювання, калькулювання, рахунки, подвійний запис, баланс та звітність, для виявлення, ідентифікації, надання грошової оцінки, відображення на рахунках обліку, узагальнення інформації у звітності про об'єкти інтелектуального капіталу для врахування їхньої вартості у майні підприємства та якісного управління ними. Структуровано інтелектуальний капітал для потреб ведення бухгалтерського обліку, запропоновано використання спеціальних документів для ідентифікації та надання грошової оцінки, розвинуто систему бухгалтерських рахунків, проаналізовано підходи до грошового оцінювання об'єктів інтелектуального капіталу та відображення їх у звітності підприємств. Грошова оцінка об'єктів інтелектуального капіталу та відображення їх в обліку дасть змогу наблизити балансову вартість підприємства до реальної (справедливої) ринкової вартості.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, методичні прийоми бухгалтерського обліку, документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки, подвійний запис, баланс, звітність.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ СКВОЗЬ ПРИЗМУ
МЕТОДА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

Воськало В.И., Воськало Н.Н.

В статье рассмотрены теоретические аспекты ведения бухгалтерского учета составляющих интеллектуального капитала сквозь призму методических приемов, таких как документирование, инвентаризация, оценивание, калькуляция, счета, двойная запись, баланс и отчетность, для выявления, идентификации, предоставления денежной оценки, отражения на счетах учета, обобщения информации в отчетности об объектах интеллектуального капитала для учета их стоимости в имуществе предприятия и качественного управления ими. Структурирован интеллектуальный капитал для нужд ведения бухгалтерского учета, предложено использование специальных документов для идентификации и предоставления денежной оценки, развита система бухгалтерских счетов, проанализированы подходы к денежному оцениванию объектов интеллектуального капитала и отражения их в отчетности предприятий. Денежная оценка объектов интеллектуального капитала и отражения их в учете позволит приблизить балансовую стоимость предприятия к реальной (справедливой) рыночной стоимости.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, методические приемы бухгалтерского учета, документирование, инвентаризация, оценка, калькуляция, счета, двойная запись, баланс, отчетность.

INTELLECTUAL CAPITAL THROUGH THE ACCOUNTING METHOD OF ACCOUNTING

Voskalo Volodymyr, Voskalo Natalia

The article considers the theoretical aspects of accounting of components of intellectual capital through the prism of methodical techniques (documentation, inventory, estimation, calculation, accounts, double-entry bookkeeping, balance, and reporting) for revealing, identification, monetary valuation, reflection on accounts, compilation of information in the reporting on intellectual property objects to take into account their value in the property of the enterprise and quality management. The main tasks of accounting for intellectual capital are: formation of accounting policy; timely and complete reflection on accounts of information on valuation, creation (occurrence), use, disposal, determination of financial results from the use of intellectual capital objects; their presentation in the reporting. Intellectual capital is structured for account-

ing purposes, it is proposed to use special documents for the identification and determination of monetary valuation by types: human capital, relationship capital, intellectual and technological capital, organizational and structural capital; developed accounting system for individual types of intellectual assets and separate account in equity; approaches to the monetary valuation of intellectual capital objects by their types and for their integral cost estimate are analyzed; proposals for improvement of the enterprise reporting system are presented. The full and consistent application of methodological techniques of accounting for intellectual property will make it possible to identify them, to make a proper monetary valuation, and will identify prospects for effective management. A real monetary valuation of intellectual capital objects and their accounting will allow approximating the book value of the enterprise to the real (fair) market value. Proposals have been made to account for the value of intellectual capital in the balance sheet, with the introduction of a separate article "Intellectual capital" in the liability as opposed to reflecting the objects of intellectual capital identified and valued in the balance sheet assets. It is logical to account for intellectual capital assets in non-current assets, since their creation and use takes more than a year, and the sources of their formation show "Intellectual capital". The need to disclose information about intellectual capital to different user groups has been identified through the introduction of a separate intellectual capital reporting system.

Keywords: *intellectual capital, methodical techniques of accounting, documentation, inventory, valuation, calculation, accounts, double-entry bookkeeping, balance, reporting.*

Постановка проблеми. Багато наукових дискусій ведеться нині навколо визначення справедливої вартості активів підприємства, а також його загальної вартості. Частина науковців звертає увагу на неповне оцінювання активів підприємств, що здійснюється на підставі лише реальної (балансової) вартості майна підприємства. Таке оцінювання не враховує таку категорію, як інтелектуальний капітал. Інтелектуальний капітал вважають найбільш недооціненим активом підприємства, котрий, однак, є чи не найважливішим чинником його розвитку. Згідно з оцінкою О. Літвінова вартість інтелектуального капіталу у структурі сукупної вартості капіталу групи машинобудівних підприємств України складає від 23,0% до 67,4% [5, с. 221].

Визначення об'єктів інтелектуального капіталу, їх ідентифікація та грошове оцінювання є важливими завданнями бухгалтерського обліку, що здійснюється через його методичні прийоми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених, котрі зробили вагомий внесок у дослідження природи інтелектуального капіталу, його класифікації, визначення методів його кількісної та грошової оцінки, а також розвитку бухгалтерського обліку його об'єктів. Йдеться про роботи таких авторів, як О.В. Глушко [1], С.Ф. Легенчук, Б.Б. Леонтьєв, О.С. Літвінов [5], Т.В. Понедільчук, К. Свейбі [8], Т. Стюарт, Д. Тобін, А.А. Чухно І.Й. Яремко [1]. Дослідження вчених спрямовані на розгляд природи інтелектуального капіталу, його структури, визначення чинників забезпечення економічної стійкості підприємств [1]. Інтелектуальний капітал ототожнюють з інтелектуальними здібностями людей разом зі створеними ними матеріальними та нематеріальними засобами [2], інформацією та знаннями, накопиченим досвідом, структурою, інформаційними мережами та іміджем підприємства, інтелектуальною власністю, його природних і придбаних інтелектуальних здатностей та навичок, а також накопиченої ним бази знань та корисних відносин з іншими суб'єктами [3].

Основоположник теорії інтелектуального капіталу Т. Стюарт запропонував класифікацію основних складових інтелектуального капіталу, котрі розділив на такі складові, як людський капітал, організаційний капітал, споживчий (клієнтський) капітал [4].

Постановка завдання. Метою статті є розкриття методичних прийомів бухгалтерського обліку для виявлення, ідентифікації, надання грошової оцінки,

відображення на рахунках обліку, узагальнення інформації у звітності про об'єкти інтелектуального капіталу для врахування їхньої вартості у майні підприємства та якісного управління ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сучасного суспільства, науково-технічний прогрес, пошуки науковців привели до більш чіткої структуризації інтелектуального капіталу, котрий визначається як сукупність людського капіталу (досвід, навички та компетенції персоналу; здатність персоналу до навчання, внутрішня мотивація, талант, інтелект, креативність та інноваційність персоналу), капіталу відносин (клієнтський, постачальницький, партнерський, соціальний капітал, бренд, репутація, імідж), інтелектуально-технологічного капіталу (технології, винаходи та технічні інновації, дизайн продуктів та послуг, штучний інтелект, програмне забезпечення та інформаційні системи), організаційного, структурного капіталу (організаційна та виробнича структура, корпоративна культура, система управління та комунікацій, процедури, мануали, система стимулювання та мотивації персоналу) [5, с. 43].

Носієм та створювачем інтелектуального капіталу є окремий індивідум, що володіє інтелектом та використовує його у своїй діяльності. Вважаємо, що під час визначення вартості та задля бухгалтерського обліку інтелектуальний капітал слід розглядати у двох вимірах, а саме оцінювати людський капітал (досвід, навички, компетенції, мотивацію, креативність, інноваційність, талант персоналу) [5, с. 44] та конкретні результати інтелектуальної праці осіб у вигляді конкретних продуктів, котрі створені в результаті такої праці (капітал відносин, інтелектуально-технологічний, організаційний та структурний капітал).

Погоджуючись із думками про те, що інтелектуальний капітал суттєво впливає на вартість компанії загалом, потреби її розвитку, стимулювання зростання, управління нею, ставимо питання щодо його коректної оцінки та відображення в бухгалтерському обліку для потреб поточного (оперативного) управління. Важливими питаннями є ідентифікація об'єктів інтелектуального капіталу та відповідність їх критеріям активу, тобто наявність грошової оцінки та здатності, як очікується, приносити в майбутньому економічні вигоди. Спираючись на класифікацію інтелектуального капіталу Т. Стюатра, розвинену Т.В. Понедільчук [6], що деталізувала об'єкти інтелектуального капіталу, узагальнення О.С. Літвінова щодо структури капіталу

[5, с. 43], можемо зазначити, що часто підприємства недооцінюють роль об'єктів інтелектуального капіталу, не намагаються їх ідентифікувати, відповідно, капіталізувати, визначити вартість та закріпити за собою права на такі об'єкти.

Основними завданнями бухгалтерського обліку інтелектуального капіталу є:

- формування облікової політики щодо об'єктів інтелектуального капіталу;
- своєчасне та повне відображення на рахунках бухгалтерського обліку інформації про оцінювання, створення (виникнення), використання та вибуття об'єктів інтелектуального капіталу;
- відображення даних про нарахування зносу на об'єкти інтелектуального капіталу;
- визначення фінансових результатів від використання об'єктів інтелектуального капіталу;
- відображення інформації про об'єкти інтелектуального капіталу у звітності підприємства.

Складність ідентифікації об'єктів інтелектуального капіталу, неоднозначність тлумачення їх природи, належності, визначення їх грошової оцінки впливають на побудову їх бухгалтерського обліку. Принципи повного висвітлення та єдиного грошового вимірника, що закладені у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», визначають необхідність відображення всієї інформації про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій у грошовому виразі. Отже, є потреба ідентифікації та грошового оцінювання об'єктів інтелектуального капіталу для потреб бухгалтерського обліку. Ведення бухгалтерського обліку того чи іншого об'єкта здійснюється з використанням методу бухгалтерського обліку, що включає набір методичних прийомів (документування, інвентаризація, оцінювання, калькулювання, рахунки, подвійний запис, баланс та звітність), котрі досить чітко регламентовані законодавчо.

Документування операцій з об'єктами інтелектуального капіталу має свої особливості, котрі визначаються їх видами.

Персонал працівників підприємства – це найважливіший ресурс підприємства, котрий, однак, не є його власністю, тому підприємство змушене оплачувати роботу персоналу, який, власне, формує людський капітал. Кожне підприємство прагне створити колектив працівників, котрий буде відповідати вимогам і задачам підприємства, а також уособлюватиме сукупність знань, навичок, творчих здібностей працівників. Проблеми ідентифікації та грошового оцінювання людського капіталу є найбільш складними, оскільки носієм такого капіталу є окремий індивідуум, котрий нині є працівником одного підприємства, а завтра може працювати та створювати новий продукт на іншому підприємстві, використовуючи набуті знання та навички. Одним з інструментів, котрий дасть змогу сформувати та ідентифікувати людський капітал підприємства, може стати система контрактів з такими працівниками. Контракт має передбачати умови оплати праці працівника, термін дії контракту (за якими працівник має відпрацювати певну кількість часу), а також вартість такого контракту. Якщо працівник хоче розірвати контракт чи змінити роботодавця, він або майбутній роботодавець має викупити такий контракт у підприємства. Такий підхід дасть змогу мотивувати

працівників, захистить підприємство від зазіхань на нього інших роботодавців, а сам укладений контракт можна вважати документом, що ідентифікує об'єкт людського капіталу та буде підставою для відображення його в бухгалтерському обліку. Вартість контрактів таких працівників буде залежати від попиту на таких фахівців на ринку й може бути еквівалентною розміру заробітної плати працівника за такий період або навіть вищою за неї.

Інтелектуально-технологічний капітал виникає у підприємства внаслідок створення ним нематеріальних активів. Відповідно, нематеріальні активи характеризуються як об'єкти авторського права та немайнові права. Право власності на них документується патентами, свідоцтвами, ліцензіями та іншими охоронними документами, пов'язаними з ідентифікацією майнових прав інтелектуальної власності.

Часто деякі нематеріальні активи (програмне забезпечення, ноу-хау, організаційна структура, організаційні механізми, які забезпечують продуктивність працюючих та функціонування підприємства), які створені працівниками, не реєструються, на них не отримується патент чи ліцензія, відповідно, вони не ідентифікуються, що не дає підстав відображати їх як бухгалтерські об'єкти та капіталізувати.

Капітал відносин (бренд, репутація, споживчі зв'язки, договори, ринки збуту) має дуже велике значення для підприємства, проте він важко піддається ідентифікації та грошовому оцінюванню. Сучасні умови господарювання спонукають підприємства працювати відповідально та знаходити індивідуальний підхід до клієнта. Багато торговельних мереж через системи ідентифікації покупців, наданням їм бонусів, знижок, проведення різноманітних акцій вивчають попит, смаки та потреби клієнта. Такі бази та системи опрацювання інформації про клієнтів потребують багато часу та ресурсів, відповідно, створення таких баз даних, розкрутка бренду також можуть бути ідентифіковані як об'єкти інтелектуального капіталу, визнані активом та капіталізовані (на підставі сукупних витрат на створення).

Капітал відносин дуже тісно пов'язаний з людським, інтелектуально-технологічним та структурним капіталом, а також залежить від цих видів капіталу.

Складові організаційного, структурного капіталу (організаційна та виробнича структура, система управління, виробничі процедури та інструкції тощо) також можуть бути ідентифіковані через їх формалізацію, запатентовані та обліковуватись як об'єкти авторського права.

Всі об'єкти бухгалтерського обліку задля підтвердження фактичної наявності та контролю за їх станом і використанням підлягають інвентаризації. Під час інвентаризації нематеріальних активів (як складової інтелектуального капіталу) їх наявність установлюється за документами, що були підставою для оприбуткування, або за документами, якими оформлені майнові права [7]. В сучасному світі саме об'єкти інтелектуальної власності стають мішенями злочинних посягань конкурентів, хакерів та злочинців. Отже, належна ідентифікація, закріплення за об'єктами інтелектуального капіталу матеріально відповідальних осіб, вжиття заходів з охорони власності та періодична інвентаризація дадуть змогу захистити такі активи підприємства.

Сьогодні частина об'єктів інтелектуального капіталу ототожнюється з нематеріальними активами, а їх облік ведеться на рахунок 12 «Нематеріальні активи» в розрізі субрахунків за об'єктами (авторське право, права користування майном, природними ресурсами, на комерційні позначення, на об'єкти промислової власності). Фактично цей рахунок відображає результати інтелектуальної праці персоналу підприємства чи придбані у постачальників. Проте для відображення людського капіталу доцільно виокремити окремий субрахунок, оскільки він відрізняється за своєю природою від інших об'єктів, має особливості свого створення та використання. Оскільки об'єктом бухгалтерського обліку є не самі працівники, а їхні контракти, то такий субрахунок доцільно назвати «Контракти працівників». Також для обліку різниці між справедливою та купівельною вартістю підприємства використовується рахунок 19 «Гудвіл», що, на думку окремих науковців, вважається вартістю саме неідентифікованого інтелектуального капіталу.

Для ідентифікованих об'єктів інтелектуального капіталу, на відміну від інших складових майна підприємства, доцільно джерелом створення визначати саме «Інтелектуальний капітал», для обліку якого слід відкрити окремий рахунок 4 класу у складі рахунків власного капіталу в розрізі таких субрахунків, як людський капітал, капітал відносин, інтелектуально-технологічний капітал, організаційний та структурний капітал.

Отже, ідентифікувавши та закріпивши за окремими об'єктами інтелектуального капіталу субрахунки бухгалтерського обліку, можемо вести їх облік методом подвійного запису за загальноприйнятою методикою.

Найскладнішим в обліку інтелектуального капіталу є здійснення їх об'єктивного грошового оцінювання. З розвитком наукових пошуків щодо інтелектуального капіталу збільшується кількість способів та методик стосовно оцінювання його складових. За К. Свейбі, моделі визначення вартості інтелектуального капіталу поділяються за двома критеріями, а саме інтелектуальний капітал як єдине ціле або його окремі складові, що виділяється за рівнем агрегації; грошові та негрошові моделі [9, с. 3–4]. Учений виділяє такі групи методів його оцінювання, як методи, що дають змогу визначити вартість окремих складових; методи, котрі оцінюють складові інтелектуального капіталу негрошовими засобами; методи, що дають змогу порівняти ринкову та балансову вартість підприємств, а також визначити загальний обсяг інтелектуального капіталу у грошовій формі; методи оцінювання рентабельності активів, що дають змогу порівнювати ефективність діяльності підприємства та в середньому по ринку. Загалом К. Свейбі ідентифікував 41 модель оцінювання рівня інтелектуального капіталу. Всі вони заслуговують на увагу з огляду на управління інтелектуальним капіталом, проте для потреб обліку доречними є методи, що дають змогу здійснити грошове оцінювання окремих складових інтелектуального капіталу. У світовій практиці останніми роками здебільшого розробляються системи, які не передбачають грошового оцінювання інтелектуального капіталу, в основу яких покладено методи підрахунку балів ("Scorecard methods"). Серед наявних моделей управління інтелектуальним капіталом, основною задачею яких є визначення ролі, яку

відіграють інтелектуальні активи в генеруванні прибутку та необхідності інвестицій в цей вид активів, найпоширенішою є "Balanced ScoreCard" (BSC), тобто збалансована система показників [9, с. 169].

Для коректного оцінювання складових інтелектуального капіталу його доцільно розділити на людський капітал та структурний (створені інтелектуальні активи), до яких застосовують окремі способи оцінювання. Більшість науковців вважає, що грошову оцінку людського капіталу доцільно прив'язувати до рівня заробітної плати такого працівника, котрий створює нову додану вартість, що є частиною інтелектуального капіталу. Вважаємо, що вартість людського капіталу необхідно визначати з огляду на справедливую вартість працівника на ринку (попит на його послуги, що виражені заробітною платою), терміни використання його праці та можливості працівника досягти цілей, що ставить перед ним підприємство. Для формалізації такої оцінки та ідентифікації такого людського капіталу слід укладати трудові контракти (угоди), вартість яких буде показувати грошову оцінку людського капіталу.

Щодо складових структурного капіталу, то для їх грошового оцінювання використовуються три групи методів, а саме витратні, дохідні та ринкові. Кожна з цих груп має свої переваги та недоліки. Важливою умовою під час оцінювання інтелектуального капіталу є врахування двох протилежних процесів, а саме накопичення та зношування. Витратний метод оцінювання інтелектуального капіталу у формі нематеріальних активів закладений у П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», вартість яких формується з витрат на їх створення (метод прямої капіталізації). Проте вітчизняне законодавство (Постанова КМУ «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності») передбачає можливість визначення вартості майнових прав інтелектуальної власності також за фактично отриманими доходами [11].

Для інтегрального вартісного оцінювання величини інтелектуального капіталу у світовій практиці застосовується коефіцієнт Тобіна. Відношення ринкової ціни компанії до вартості її реальних активів (будинків, споруджень, устаткування й запасів) позначають коефіцієнтом Тобіна на честь американського економіста, що вперше дослідив це співвідношення [5, с. 174]. Ринкова ціна компанії найбільш вірогідно проявляється лише за реальної покупки її іншою компанією. Використання цього показника для потреб бухгалтерського обліку є не дуже практичним, оскільки в цьому разі можна оцінити суму інтелектуального капіталу лише після продажу підприємства.

Багато науковців вказують на невідповідність балансового рівняння (активи = капітал + зобов'язання) сучасним вимогам, оскільки воно не враховує вартість інтелектуального капіталу. Для врахування вартості ідентифікованих складових інтелектуального капіталу доцільно до пасиву балансу ввести окрему статтю «Інтелектуальний капітал», на протипагу якій слід відображати ідентифіковані та оцінені в грошах об'єкти інтелектуального капіталу в активі балансу. Відображення в обліку об'єктів інтелектуального капіталу логічно здійснювати у складі необоротних активів, оскільки їхнє створення та використання потребують періоду, що довше за рік, а джерелами їх утворення слід показувати «Інтелектуальний капітал».

Звітність підприємства забезпечує користувачів повною, своєчасною та неупередженою інформацією про майно підприємства, фактичні та потенційні результати його діяльності для прийняття правильних управлінських рішень. Володіння інформацією про наявність, обсяги, використання складових інтелектуального капіталу дасть можливість менеджменту підприємства ефективніше здійснювати поточне та стратегічне управління як ним, так і підприємством загалом. Щодо розкриття об'єктів інтелектуального капіталу слід удосконалити фінансову звітність підприємства, зокрема Баланс (Звіт про фінансовий стан) та Примітки до річної фінансової звітності. Також інформацію про наявність та використання інтелектуального капіталу доцільно наводити у Звіті про управління.

Заслугує на увагу пропозиція щодо необхідності розкриття відомостей про інтелектуальний капітал як non-IFRS інформації для різних груп користувачів через запровадження системи звітності про інтелектуальний капітал. Для розкриття інформації про інтелектуальні ресурси підприємств запропоновано форму звіту «Звіт про інтелектуальний капітал», структуру якого розроблено відповідно до визначеної структури інтелектуального капіталу. «Звіт про інтелектуальний капітал» складається з таких чотирьох розділів, як «Людський капітал», «Внутрішньорганізаційний капітал», «Ринковий капітал», «Додаткова інформація».

В межах перших трьох розділів показники згруповано відповідно до їх характеру, а саме фінансові та нефінансові [10].

Повне та послідовне застосування методичних прийомів бухгалтерського обліку щодо об'єктів інтелектуального капіталу дасть змогу їх ідентифікувати, надати належну грошову оцінку та визначити перспективи щодо ефективного управління ними.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, інтелектуальний капітал є реальним об'єктом бухгалтерського обліку, котрий може бути створений підприємством, ідентифікований (через створення відповідних первинних реєстраційних документів), оцінений у грошовому виразі. Використання методичних прийомів бухгалтерського обліку дасть змогу забезпечити реєстрацію, грошове оцінювання, відображення в обліку об'єктів інтелектуального капіталу, достовірність представлення їх у фінансовій звітності, відображення реальної вартості активів підприємства, управління такими активами (наприклад, через їх продаж), збереження та ефективне використання інтелектуального капіталу в господарській діяльності підприємства. Реальна грошова оцінка об'єктів інтелектуального капіталу та їх відображення в обліку дадуть змогу наблизити балансову вартість підприємства до реальної (справедливої) ринкової вартості.

1. Яремко І.Й., Глушко О.В. Інтелектуальний капітал як чинник забезпечення економічної стійкості машинобудівного підприємств. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2014. № 794. С. 109–114.
2. Мельник Л.Г., Ільяшенко С.Н., Касьяненко В.А. Экономика информации и информационные системы предприятия. Сумы : Университетская книга, 2004. 400 с.
3. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире. Москва : Academia, 1988. 640 с.
4. Стюарт Т.А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций. Москва : Поколение, 2007. 368 с.
5. Літвінов О.С. Інтелектуальний капітал підприємства: сутність, оцінка, розвиток : монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 392 с.
6. Понедільчук Т.В. Інтелектуальний капітал: сутність та методи оцінки. Ефективна економіка. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3288> (дата звернення: 12.09.2019).
7. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 2 вересня 2014 р. № 879. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 01.10.2019).
8. Sveiby K. Methods for measuring intangible assets. 2001. URL: <https://www.sveiby.com/files/pdf/intangiblemethods.pdf> (дата звернення: 03.10.2019).
9. Легенчук С.Ф. Бухгалтерський облік інтелектуального капіталу в умовах застосування спеціалізованих систем управління інтелектуальним капіталом. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу. 2006. Вип. 1 (4). С. 167–173.
10. Дядюн О.В. Інтелектуальний капітал: методичні аспекти відображення в обліку та звітності в умовах застосування МСФЗ. МСФЗ: дослідження, наука, практика, імплементація : тези відкритої Міжнародної інтернет-конференції. 2016. URL: <http://konf.amsfo.com.ua/intelektualnij-kapital-metodichni-aspekti-vidobrazhennya-v-obliku-ta-zvitnosti-v-umovax-zastosuvannya-msfz> (дата звернення: 19.09.2019).

1. Yaremko I.Y., Hlushko O.V. (2014). *Intelektualnyy kapital yak chynnyk zabezpechennya ekonomichnoyi stiykosti mashynobudivnoho pidpryyemstva [Intellectual capital as a factor in ensuring economic stability of engineering enterprise]*. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Menedzhment ta pidpryyemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennya i problemy rozvytku [Bulletin of Lviv Polytechnic National University: Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems], no. 794, pp. 109–114.

2. Mel'nik L.G., Il'yashenko S.N., Kas'yanenko V.A. (2004). *Ekonomika informatsii i informatsionnyye sistemy predpriyatiya [Information economics and enterprise information systems]*. Sumy : Unyversytetskaya knyha, 400 p.

3. Inozemtsev V.L. (1988). *Za predelamy ekonomicheskogo obshchestva. Postyudustrialnye teoryy u postekonomicheskyye tendentsyy v sovremennom myre [Beyond the boundaries of an economic society. Post-industrial theories and post-economic trends in the modern world]*. Moscow : Academia, 640 p.

4. Styuart T.A. (2007). *Intellektual'nyy kapital. Novyy istochnik bogatstva organizatsiy [Intellectual capital. A new source of wealth for organizations]*. Moscow : Pokoleniye, 368 p.
5. Litvinov O.S. (2019). *Intellektual'nyy kapital pidpryyemstva: sutnist', otsinka, rozvytok : monohrafiya [The intellectual capital of the enterprise: essence, evaluation, development : monograph]*. Odesa : Astroprint, 392 p.
6. Ponedil'chuk T.V. (2014). *Intellektual'nyy kapital: sutnist' ta metody otsinky [Intellectual capital: essence and methods of assessment]*. *Efektivna ekonomika [Effective Economics]*. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3288> (accessed: 12 September 2019).
7. *Polozhennya pro inventaryzatsiyu aktyviv ta zobov'язan (2014). [Assets and Liabilities Inventory Regulations]*. Available at: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (accessed: 01 October 2019).
8. Sveiby K. (2001). *Methods for measuring intangible assets*. Available at: <https://www.sveiby.com/files/pdf/intangiblemethods.pdf> (accessed: 03 October 2019).
9. Lehenchuk S.F. (2006). *Bukhhalters'kyy oblik intelektual'noho kapitalu v umovakh zastosuvannya spetsializovanykh system upravlinnya intelektual'nym kapitalom [Accounting of intellectual capital in the conditions of application of specialized systems of management of intellectual capital]*. *Problemy teorii ta metodolohiyi bukhalters'koho obliku, kontrolyu ta analizu [Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis]*, vol. 1 (4), pp. 167–173.
10. Dyadyun O.V. (2016). *Intellektual'nyy kapital: metodychni aspekty vidobrazhennya v obliku ta zvitnosti v umovakh zastosuvannya MSFZ [Intellectual capital: methodological aspects of accounting and reporting under IFRS]*. *Vidkryta Mizhnarodna internet-konferentsiya "MSFZ: doslidzhennya, nauka, praktyka, implementatsiya" [Opens International Internet Conference "IFRS: Research, Science, Practice, Implementation"]*. Available at: <http://konf.amsfo.com.ua/intellektualnij-kapital-metodichni-aspekty-vidobrazhennya-v-obliku-ta-zvitnosti-v-umovax-zastosuvannya-msfz> (accessed: 19 September 2019).

E-mail: voskalo@ukr.net